List 4. **NOVICE** Tečaj XLVIX.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 28. januvarija 1891.

Obseg: Rezatev češpljevega drevja — Kako bode z našo govedorejo poslej. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Rezatev češpljevega drevja.

Češpljevo drevo (in tudi sliva) je najtrmoglavnejše izmed vseh, s katerimi ima vrtnar opravilo; malo se zmeni za namere sadjarjeve in se le težko uda rezatvi. Ako hočeš s češpljevim drevjem ravnati kakor s hruševim ali z drugim, prav gotovo ničesar ne dosežeš; vede se ti, kakor razposajenec, ki je miren, dokler vidi šibo, ako se obrneš od njega, pa ti kmalu kako novo nagodi. Češpljevo drevo se maščuje navadno s tem, da ostane nerodovitno.

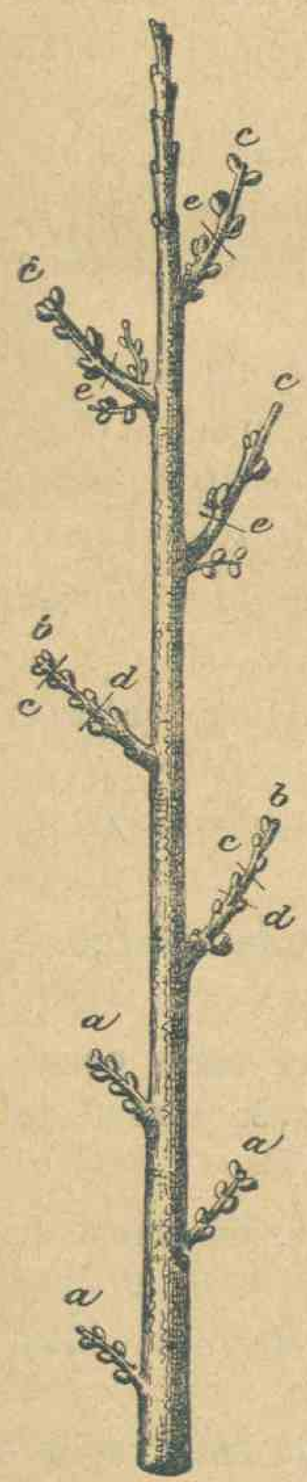

Podoba 1.

Vseh oblik z vodoravnimi vejami češplja ne prenese, ostane nerodna, ali ti pa stori 50 ⁄m dolge rodne mladike. Poskušali so z vsemi špalirskimi oblikami, a trud se jim nikdar ni poplačal.

Po teoriji bi moralo biti češpljevo drevje zato, ker rabi mnogo toplote, špalirsko drevje. Po teoriji je to res, napačno pa v praksi. Češpljevo drevo mora stati na samem ter imeti od vseh strani zraka, ako naj ti rodi.

Vrh češplji bodi okroglast, ta oblika jej najbolje ugaja.

Rodnega lesa je češplji veliko teže pridobiti, nego drugemu drevju, tudi ga je teže ohraniti zdravega.

Recimo, mladika pod. 1. je lanska voditeljica kakega češpljevega drevesa. Pomladi ima ta mladika po vsej dolžini le lesne pope. Tej mladiki bodemo odrezali celo gorenjo tretjino, in sicer zato, da silimo vse ostale pope odgnati.

Na spodnji tretjini prišli bodo vsled te rezatve iz popov *a* nekaj milimetrov dolgi poganjki, ki nosijo na konci venec cvetnih popov in je v njih sredini lesni pop, iz katerega zraste drugo leto poganjek, ki bode daljšal letošnjega.

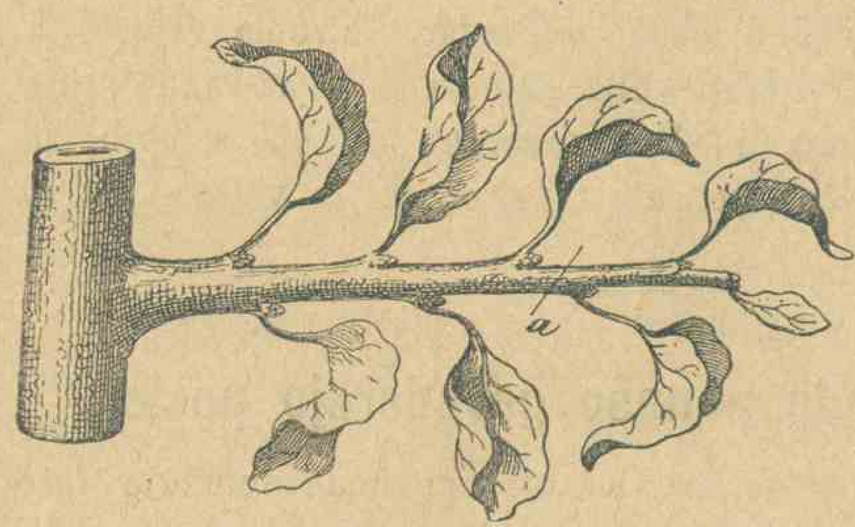

Podoba 2.

Popi *b* na drugi tretjini pognali bodo 3 do 6 centimetrov dolge poganjke, po vsej dolžini polni cvetnega popja.

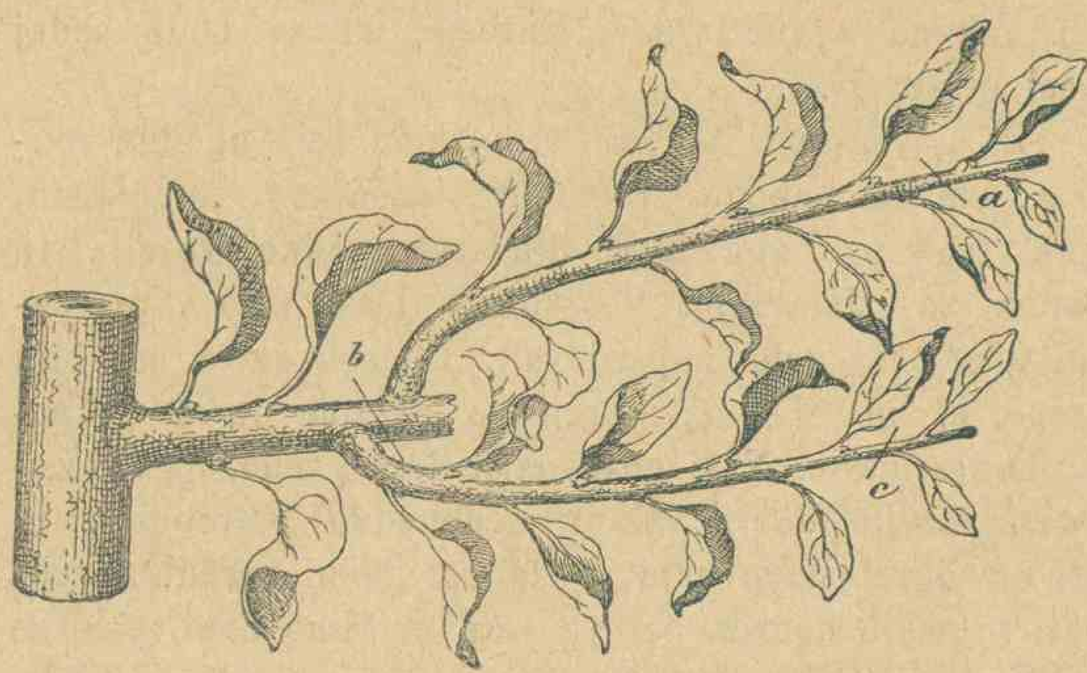

Podoba 3.

Popi *c* zgornje tretjine pognali bodo krepke lesne poganjke, katere bodeš moral priščipavati.

Prvo obščipavanje je zarad oblike rodnih mladik najvažnejše delo. Češpljevo drevo hoče vedno spodnje pope glušiti. Ako si prvikrat premalo odščipnil ali pre-

pozno, raste ti še poganjek, a spodaj ne razvije se noben popek.

Pri češpljevem drevesu moraš prvikrat tako odščipniti, da ti ostane še pet listov (glej pod. 2. *a*), in sicer zato, da prisiliš spodnje pope pognati in da se premene v rodne mladike.

Drugič odščipni do osmega lista (glej podobo 3. *a*), ako se je naredil le en poganjek. Če pa sta dva poganjka, odreži enega pri *b* (glej podobo 3.) in z drugim ravnaj, kakor je gori povedano, t. j. odščipni ga do 8. lista.

Prihodnjo pomlad bode toraj naša voditeljica taka, kakeršno kaže podoba 1. Mladike *c* pusti pri miru, pazi pa na poganjek, ki izraste iz popa, sredi cvetnih popov stoječega, ter ga odščipni do 5. lista, ker s tem dosežeš najprej cvetje, v prihodnjih letih pa rodne mladike.

Mladike *a* odreži pri *c* do petega ali šestega popa in pri *d* prihodnje leto do najnižjih cvetnih popov. Taka močna rezatev žene sok k plodom in sili speče pope da se pretvorijo v roden les.

Mladike *c* reži pri *e* na 4 do 5 ⁄m dolge palice, na katerih nastanejo potem spodaj ravno taki popi, kakor pri prejšnjih.

Pri češpljevem drevesu ne smeš nikdar zabiti, vseh na rodnem lesu stoječih poganjkov kratko, t. j. na 4 do 5 listov, odščipniti; če jih pustiš, da postanejo daljši, ne store ti rodnega lesa, in rodne mladike se hitro izpremene v navadne lesene poganjke, oziroma veje.

Vse tu povedano velja pa seveda le za razne vrste pritličnih češpelj in sliv, kakeršne so po vrtovih, za visokodebelne češplje, zlasti ako jih je veliko, pa ni tako ravnanje.

Kako bode z našo govedorejo poslej.

Za govedorejo na Kranjskem bode letošnje leto zelo pomenljivo, ker smo prepričani, da se prične sedaj silno napredovanje v tej panogi kmetijstva, in sicer zaradi zakona o povzdigi živinoreje, ki se bode sedaj pričel zvrševati.

Za govedorejo so na Kranjskem zelo ugodne razmere; imamo mnogo travnikov, pašnikov in planin, razen tega pa ima naše ljudstvo veliko veselja in razuma za živinorejo. V zadnjih letih smo v tej panogi uže prav zelo napredovali, le ena ovira je bila povsod, ki ni dala živinoreji se razviti, in to je pomanjkanje bikov. Naši gospodarji dobro vedo, da je zadostno število dobrih bikov neobhodno potrebnih, in vsaj na Gorenjskem nam je znano, da ni zaradi nevednosti premalo dobrih bikov, ampak samo zato, ker se z bikom nihče ali malo kedo rad ukvarja. Slišali smo na Gorenjskem za odgovor na prigovarjanje, naj si več bikov omislijo, od dobrega gospodarja tole: Dobro vem, kaj je vreden dober bik, imam tudi veliko škode, ker mi vsled slabih bikov ostane toliko krav jalovih, ali mi pa skote slaba teleta, a zato vendar sam nočem imet bika, raje plačam od vsake krave petak junčevine. Z novo postavo bode pa županstvo prisiljeno skrbeti za zadostno število bikov, s tem bode izginila velika ovira napredku živinoreje, in če bode tudi postava ob začetku delala marsikaj težkoč in ovir, kmalu se bode poznal blagodejen njen vpliv, in le čudili se bodemo, zakaj se je s pozno vpeljavo tega zakona toliko zamudilo.

Kakor smo gori rekli, zakon se bode letos pričel izvajati. Uže lansko leto smo ga priobčili v našem listu tukaj prijavljamo njega zvršilno naredbo v glavnih potezah.

1.) Županstvo mora meseca januvarija vsakega leta naznaniti okrajnemu glavarstvu, koliko je v občini plemenih krav in junic ter za pleme sposobnih (poldrugoletnih) bikov.

2.) Okrajno glavarstvo določi število potrebnih bikov v občini, t. j. za vsakih 100 krav enega bika, ter naroči županstvom skrbeti, da je zadostno število.

3.) Vsi imetelji bikov morajo do konca meseca februvarija zglasiti svoje plemenjake za licencevanje. Mlajši nego poldrugo leto ne sme biti noben bik, ki se pred komisijo pripelje.

4.) Bike je zglasiti pri županstvu.

5.) Okrajno glavarstvo določi potem po dogovoru z deželnim odborom, kje in kedaj bode v času od 15. aprila do 15. maja komisija bike pregledavala.

6.) Komisija glasuje z večino glasov. Član komisije ne sme glasovati, če tudi sam zglasi svojega bika za licencevanje.

7.) Da je bil bik licencevan, potrdi komisija s posebnim listom. Licencevanega bika prihodnje leto ni pripeljati pred komisijo, razen kadar je imetelj posebno pozvan.

8.) Komisija mora sestaviti zapisnik ter vanj zapisati tudi vse, kar se je zapazilo glede pospeševanja živinoreje. Prepisek tega zapisnika je poslati o osmih dneh deželnemu odbora in c. kr. kmetijski družbi kranjski.

9.) Stroške licencevanja je pravično in primerno razdeliti med živinorejce celega okraja.

10.) Junčevino za občinske bike določi občinski zbor, za zasebne bike, pa imetelj.

11.) Pri zvršitvi postave potrebne tiskovine založi deželni odbor, kjer jih je kupiti.

12.) Župan mora nadzirati licencevane bike glede njih porabe in zdravja na podstavi zakona.

13.) Če občina izgubi na en ali drug način enega bika, mora to precej naznaniti glavarstvu ter skrbeti za drugega bika.

14.) Teleta, stara manj nego 4 tedne, ne smejo se klati.

15.) Glavarstvo mora skrbeti, da se novi hlevi primerno zidajo.

Iz teh kratkih črtic lahko vsak posname, kaj zahteva zakon od občine, oziroma od živinorejcev, zato naj za časa, t. j. prav precej skrbe, da zakonu zadoste,

in sicer zato, da ne bodo imeli sitnob in pa zarad svoje koristi.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 5. Rad bi napravil v svojem vinogradu brajde, in sicer od železnega drata. Mejaši mi pa odsvetujejo ter trdijo, da rosa od železa škoduje trsu. Ali je to res? (J. Pr. v Ž. na Štajarskem).

Odgovor: To ni res, železni drat prav nič ne škoduje trti, saj je na tisoči hektarov vinogradov, ki imajo vse trte privezane na drat, a ne na kole, pa vendar izvrstno uspevajo. Pač Vam pa ne priporočamo rabiti navadnega železnega drata, ker Vam takega rja v par letih uniči. Kupite si raje pocinjenega, ker Vam trpi več nego dvajset let in je le za spoznanje draži.

Vprašanje 6. Zajci so mi naredili letos strašno škodo. Šel sem k najemniku lova, da bi jih dal več postreliti, ker on jih močno varuje in so se zato silno zaredili. Hotel sem se zarad škode z lepo ž njim pobotati, a on mi odgovori: Ne dam nič, po novi postavi se škoda, narejena po divjačini, nič ne odškoduje. Prosim Vas razjasnila, ali je to res in kaj mi je storiti? (L. Ž. v Dr. pri Ljubljani).

Odgovor: Je res in ni res; škodo mora najemnik tudi še po novem zakonu povrniti, toda le z omejitvijo, ki je določena v § 4. zakona z dne 19. maja l. 1889. o povračilu škod, storjenih po lovu in divjačini, ki veli: „. . . vendar ima (užitnik zemljišča) samo takrat pravico do povračila škode, katero naredi divjačina po sadnih, sočivnih ali umetnih vrtih, po drevesnicah in na posamič stoječih drevesih, kadar ne dokaže, da je škoda vsled tega nastopila, ker je odškodovanec opustil tiste na dotičnem kraji navadne priprave, s katerimi dober gospodar take stvari navadno zavaruje.“ Ako ste drevje tako zavarovali, tedaj imate pravico do odškodnine, drugače pa ne. Letos je pa sneg visok, in gotovo se bode v mnogih krajih pripetilo, da bode zajec mlademu drevju vrhove in veje oglodal. Ker pa ni običajno in tudi ne gre vrha zavarovati, zatoraj, mora najemnik to škodo povrniti, naj si je bilo drevje zavarovano ali ne. Ako pa najemnik lova preveč goji divjačine, Vas pa varuje § 5. zakona z dne 22. avgusta l. 1889. o prepovedanem lovskem času, ki slove: „Na kvaro zemljedeljstva preobilno gojena divjačina se sme, ako bi po § 11. lovskega patenta z dne 28. februvarija 1886. l. to ukazala politična oblastva, primerno zmanjšati tudi o prepovedanem času.“

Vprašanje 7. Pri nas je grajščina odstopila kmetom pašnik, katerega smo si pred desetimi leti razdelili, a pasemo pa vendar skupno. Jaz sicer svoje živine uže pet let ne pasem, redim jo skozi celo leto v hlevu. Imam sedaj željo, da bi svoj del užival sam, ker bi rad en del kosil, drugega pa pogozdil. Prosim sveta: Ali morem sosedom zabraniti pašo, ali je potrebno jo odkupiti; ali zadostuje, če jo pogozdim, in ali je z dotičnimi komisijami mnogo stroškov? (J G. v K.)

Odgovor: V vseh teh rečeh nismo dovolj poučeni, morda nam kedo izmed naših čitateljev podrobno pove, kako je tako reč rešiti. Prosimo. Pogozditev zabrani pašo le tam, kjer je dotično mesto v katastru vpisano za gozd, ker je potem gozdna postava veljavna. Ako imajo sosedje pašno pravico, ne more se jim odvzeti, pač pa odkupiti ali zameniti. O tej reči Vam lahko da dobrih pojasnil gospod okrajni glavar. Sicer pa mora biti kaj pisanega, pod kakimi pogoji ste pred desetimi leti pašnik delili. Morda ni o skupni paši nič določenega v dotičnem pismu, in morebiti sosedje niti pravice nimajo pasti.

Vprašanje 8. Ali je vrh visokodebelnega drevja vsako leto obrezati in kedaj? (J. L. v J.)

Odgovor: Vrh visokodebelnemu drevju se obrezuje le toliko časa, to je 3 do 4 leta, da dobi pravo obliko in krepke veje, potem se pa pusti, in se mu vsako leto le nepotrebni les iztrebi. Ako bodete visokodebelno drevo kar vedno obrezavali, gnalo bode v les, sadu pa ne bodete nikdar videli.

Vprašanje 9. Ali je dajati čebelam po zimi piti? Naši čebelarji trdijo, da ni potreba. (P. L. v D.)

Odgovor: Ogromna večina in to najbolj slovečih čebelarjev je odločno proti temu, da se daje čebelam po zimi piti. Kaj pa menijo gorenjski čebelarji o tem?

Vprašanje 10. Kako je ravnati z rezanicami ameriških trt iz drugih krajev, da se ne zatrosijo z njimi trtne uši. (G. L. v K.)

Odgovor: Uvažanje trt iz okužnih okrajev je postavno zabranjeno. Trte, ki so ali gotovo ali morebiti okužene, razkužijo se z žveplenim oglikom.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

208.

Kazanska soteska. Trajanova ploča. Oršova. Železna Vrata.

Na levo se ti prikazuje Oršova, malo mesto, na ustju Črne, in ima do 1600 duš. Tu pristaje in ostaje avstro-ogerski parobrod. Romantiško je to mesto mej gorami, solnce vidiš samo malo ur na dan, ali vendar je tu bujno rastlinje, zlasti bujni so makleni na šetališču nižje pod kolodvorom, kjer je zadnja postaja avstro-ogerske železnice, katera se v Verciorovi spaja z Rumunsko.

*

Tu se tudi, kedar je tadi visoka voda, premeščajo potniki na manjši parobrod, na katerem te že kapitan francoski pozdravlja, a strežniki za napoleondore dvore. Toraj na parobrodič moramo iti. Ali je res taka nevarnost? Napet stojim na palubi, in gledam na desno in levo. Kaj bode? Čez malo časa zaslišim močnejše vrščanje dveh tokov, katora se zoveta „Gorenja in Dolenja Belega.“ Ali prav nič ni podobno to vrščanju, o katerem Mayer veli: „Das Getöse der Wellen wird immer ärger, und schliesslich wahrhaft betäubend.“ To so ti tista strahovita „Železna Vrata,“ kjer voda skoro po vsej širini reke vre, v znak, da je pod njo mnogo grebenov, preko katerih se malokater brodar upa. Tu se je ponesrečil oni nevešči kapitan turški. Ali mi imamo dva krmarja, in mej njima stoji prilot, kateri sicer kadi z lule, ali vendar vedno nepremižno gleda v vodo, in daje s prstom znamenja sedaj enemu, sedaj drugemu.

„Mili Bog, hvala ti!“ vzdihnil sem, ko smo brodili že po mirnej površini, da si dal polovico tega najveličastnejšega zemljišča v Evropi, v roke mojemu narodu, kateri je najvažnejšn mesta tako stalno označil s svojim imenom, da ga tudi najoholejši narodi evropski morajo izgovarjati, ako hočejo, da jib kedo razume, kedar govore ali pišejo o tem kraju.“

Kedar smo že gladko plavali proti zadnjej srbskej postaji Kladovi, katera se odlikuje s posebno rodovitostjo, omenil sem: „Kako to, da v našem stoletju dinamita ne bi mogli razstreliti tega grebenja, Železnih Vrat, da se potujoči svet ne bi boril s tolikimi neprijetnostimi?“

„Avstro-Ogerska bi,“ odgovori Božidar, „kakor na Dunaju trdijo, toda s to pogodbo, da jej donavske ladije plačujejo mitnino; ali tega ne dade Srbska. Pa tudi taka se ne morejo pogoditi, da bi delile dohodke in stroške, — velika cesarovina z malo kraljevino!“

Tu ga imaš! Posebni dobički zavirajo obče dobro.

* * *

Septembra meseca 1890. l. smo čitali po listih, da se je vendar pričelo trebljenje „Železnih Vrat“ v navzočnosti avstrijske, ogerske in srbske vlade.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

V zadnjem listu smo omenili, da bode staročeška stranka o priliki stavila predlog, kdaj imajo drugi zakoni, zadevajoči spravo na Češkem zadobiti veljavo. To so storili Staročehi dne 20. t. m. v deželnemu zboru v posebni izjavi. Kar je sprava na Češkem ne le velike važnosti za Češko, ampak tudi za celo Avstrijo, ker se bode gotovo še mnogo o njej razpravljalo in ker je v tej tudi program izrečen, katerega se hote Staročehi držati pri daljnih obravnavah o spravi, priobčimo tudi mi

izjavo staročeških deželnih poslancev

katera slove tako le:

Ko so bili dne 26. januvarija 1890. l. klubu narodnih poslancev predloženi in v odobritev priporočeni spravni dogovori, katere so bili podpisali od c. kr. vlade porabljeni udeleženci Dunajskih konferencij vzprejel je klub naslednji predlog: Češki poslanci narodne stranke vzprejemajo dogovore Dunajske konferencije od besede do besede, ker odkritosrčno žele, da se napravi mir v deželi. Dasi pa so Dunajski dogovori po izrečnem besedilu konferenčnega zapisnika „celota“, vendar ni naš klub odrekel sodelovanja pri posvetih in sklepih o zakonu glede preosnove deželnega šolskega sveta, ter tudi sodeluje, da se ustavnim potom sklene zakon o preosnovi deželnega kulturnoga sveta, odkritosrčno želeč miru med obema narodoma kraljevine češke, ki je in mora biti gotovo prvi in zadnji smoter Dunajskim dogovorom.

Da pa nastane resničen in trajen mir, treba, da nemški deželni poslanci in c. kr. vlada popolnoma pripoznajo enakopravnost češkemu narodu, kakor tudi češki poslanci ne zahtevajo ničesar, kar bi bilo v kvar enakopravnosti naših nemških deželanov. Ali v tem oziru se ni podpiralo odkritosrčno naše prizadevanje za resničen mir med obema narodoma in zato je nastala v češkem narodu velika bojazen in nezaupnost. Spominamo le ukaza pravosodnega ministerstva z dne 3. februvarija 1890. l. in odgovora c. kr. vlade na resolucijo deželnega zbora kraljevine češke z dne 3. junija 1890. l. zaradi uradnega jezika. Ta odgovor je ne le po vsebini, ampak tudi po obliki tak, da ž njim ni doseči miru, ter se je dosedanje nesrečno stanje vsled njega le pohujšalo, a ne izboljšalo.

Glede nemških deželnih poslancev pa moramo reči, da niso bili spravljivi. To je najbolj jasno iz tega, ker si njih voditelji z vsemi možnimi sredstvi prizadevajo preprečiti, da ne bi nemški deželani sodelovali pri deželni razstavi, ki je popolnoma narodno-gospodarsko podjetje, namenjeno blaginji vse dežele, ne glede na narodnost, in kateremu je pokrovitelj Njegovo veličanstvo naš premilostivi cesar in kralj.

Vrhu tega nikakor ni bilo v pospeh miru ravnanje nemških krogov od dne 26. januvarija 1890. l. pa do ljudske štetve po krajih, koder so Čehi proti njim v manjšini.

Ob teh žalostnih razmerah in ob nezaupnosti, ki je nastala vsled vsega tega povsod v našem narodu, prevdarjali smo, na katero stališče naj bi se postavili glede onih zakonskih načrtov, ki se bodo na podlogi Dunajskih dogovorov razpravljali v deželnem zboru kraljevine češke.

Priznati je, da načrt zakona o deželnem kulturnem svetu ne žali z nobeno večjo enakopravnosti češkega naroda in da po tem zakonu ne preti nevarnost edinstvu kraljevine češke, kajti drugače bi na pr. zlasti razdelitev šolskih okrajev v češke in nemške okraje v kakeršne so uže dvajset let razdeljeni ne le nevarna bila edinstvu

kraljevino češke, ampak bi uprav rušila to edinstvo. Zatoraj gotovo ni nobenemu češkemu poslancu, ki bode ob tretjem branji glasoval za ta zakon, očitati, da dela v kvaro enakopravnosti češkega naroda in v škodo edinstva kraljevine češke.

Vsi podpisani poslanci pa priznavajo, da je reforma volilnega reda, ki je zagotovljena v Dunajskih dogovorih in v kateri je bila vlada najdoločneje izjavila, da bode dotični zakonski načrt prav kmalu predložila, v tesni notranji zvezi z zakonom o ustanovitvi narodnih kurij in z zakonom o razdelitvi posestnikov volilcev iz nefidejkomisnega velikega posestva v več volilnih skupin ter da mora reforma volilnega reda prej biti znana, da bode jasno, da so v dosedanjem volilnem redu nahajajoče se nepravičnosti do češkega naroda popravljene.

Zategadelj izjavljamo, da si bodemo prizadevali, da vzmore to naše prepričanje o tesni zvezi omenjenih treh zakonov, katerim treba v sklep takozvane kvalifikovane večine, ter da bodemo ob dotični deželnozborski razpravi stavili in podpirali predloge, na to mereče, da zadobodo vsi trije gori navedeni zakoni ob enem in skupaj vred veljavnost.

Kratkočasno berilo.

Iz kmetov v mesto.

(Slika iz življenja naših dni.)

I.

„Napredek“ je geslo naših dni; vse hoče, in misli, da mora hiteti s časom naprej. Kako žalostno pa se mnogokrat tako hrepenenje skonča, uči naj zlasti naš mladi ženski spol naslednja dogodba.

Jerica je bila hči ubožnih, pa poštenih kmetskih gostaških starišev, kateri niso zamudili, svoje hčerke po mogočnosti pošteno odrediti. Ko je odrastla šoli, dali so jo k dobrem kmetskim ljudem v službo. Privadila in naučila se je zgodaj vseh del, ki so potrebna za dekle v kmetskej hiši, in služila si pošteno svoj kruh. Dobrih služb bi bila imela, kakor pravi pregovor, „deset na en prst.“ —

Več njenih mladinskih tovaršic šlo je bilo v mesto v službo. A kolika je bila razlika med njimi in Jerico, kadar so prihajale od časa do časa v „gostje“ domu. Potaknile so se bile ene v službe pri gospodi, druge celo kot delavke v tovarne, in prihajale domu pravcate „frajlice.“ Gosposka obleka je kar šumela na njih, pri tem, ko je bila Jerica, kakor so jo one dražile, še vedno „kmetski štór.“ Tacih očitanj Jerica ni mogla prenašati. Tudi njo je poslednjič zvabilo v mesto, vkljub silnemu odgovarjanji skrbnih starišev in tudi gospodinje, pri kateri je bila že dalj časa v službi, in katera jo je imela rada kakor domača hči. —

Jerica je prišla v mestu v službo k dobrim, bogoljubnim in zelo premožnim ljudem. Dolgo, — kakih par let je šlo vse prav in pošteno; le eno napako je imela: svojih mladinskih, pa že vseh spridenih tovaršic se ni zamogla otresti. Preveč rada jih je posnemala v nečimerni obleki, o prostih urah zahajala, kolikor je bilo le moč, v njihovo družbo, in ker so imele, kakor pravimo že vsaka svojega fanta, mislila je revica, da tudi ona ne more in ne sme biti brez njega, tim bolj, ker so jo tovaršice vedno zarad tega zbadale ter pitale jo s psovko „trcjanka.“ A to je bil pričetek njene nesreče in pogube. Zagledala se je v mestnega rojaka, ki je bil po zunajnosti res lepe postave, zal in brhek, po znotranjem pa izpriden skoz iz skoz, pravi izvržek človeštva vkljub prijetno donečega imena Cenček ali Cenko.

Neko nedeljo popoludne sprehajata se po prostranem drevoredu blizu mesta. V gnječi med sprehajalci blizu nju poskusil je bil neki dolgoprstnež zmakniti priletnemu gospodu žepno uro, a slabo se mu je bil sponesel njegovi grabežni posel. Blizu ondi na oprezi nahajajoči se redar prihitel je na klic napadenega sprehajalca, zgrabi lopova z krepkima rokama ter odvede v zapor. Cenček se spozabi in reče zaničljivo: „Gumpec! nevkretni! — ta slabo ume svoj posel: jaz bi bil to bolje izpeljal.“ — „Kaj? — Ti?“ — zavpraša ga strmeče osupnjena Jerica. Cenko zarudi v lica, in skoraj da se raztogoti, ko mu deklica pazljivo gleda v obraz. En čas molče gresta dalje; a Jeričino notranje ni mirovalo. Vsedeta se na bližnjo klop. Tiščala in tiščala je deklica v njenega častilca tako dolgo, da si on vzame pogum, in videzno stavlja v to še nekak ponos, ko ji našteje celo vrsto z največjo predrznostjo zvršenih tatvin. Jerici strah in groza zapreta besedo. Kot nema posluša Cenčekove zločine, poslednjič britko zajoče, šine kvišku, in pobegne tako naglih korakov, da je za njo leteči Cenko ni zamogel dohiteti. —

II.

Strahovita je bila za Jerico naslednja noč. Na milijone sklepov storila je, nikdar več ne spregovoriti besede s takim zločincom. Pa, kaj? dekliški obet' malo verjet'

Cenček je delal pri zidarjih blizu ondi, kamor je hodila Jerica na vodnjak po vodo. Ondi sta se mnogokrat že snidila, kakor po naklučji, da sta si šepnila v naglici kako besedo ali nasprotno vabilo in naročilo za kaki skrivni shod. Tudi ta dan jo zviti Cenko ondi pričaka, satansko dobrikaje in prilizovaje se ji. Ko ga vgleda in hlinjenje začuje, so bili zdajci tudi pozabljeni milijoni trdnih sklepov pretekle noči. Skrivaj mu zašepeta: „Ves hudoben si; pa, — preveč te imam rada. Odpuščeno naj ti bo! — (Dalje prih.)

Naši dopisi.

Iz Železnikov, 23. januvarija. *(Nasledki hude zime. Nesreča.)* Akoravno do danes skoraj ni minul dan, da bi se nam več ali manj ne bil ponujal novi sneg, je pa

ozračje vendar le suho, vsled česar se je tudi že več vodnjakov posušilo. Hudo se pa godi tudi tukajšnjim kovačem, ker so zarad silnega mraza zamrznila kolesa pri fužinah in žebljarijah, toraj je zastalo delo, in s tem izostaja tudi zaslužek. Od božiča sem, tedaj skoraj celi mesec, ta nadloga že traja, kar do malega vsi že zelo čutijo. Ako bi se visoki deželni odbor ozre na naš kraj tako, kakor lanskega leta dvakrat (z dopošiljanjem turšice in krompirja namreč) — je mnogo rok, ki bi tako podporo prav rade sprejele. Ako se taka želja in misel izreče javno, menimo, da nam tega ne more nihče šteti v hudo; saj že stari pregovor pravi, „da svet na prošnji stoji.“

V Jelovici je skoraj seženj debel sneg. Lesovje: hlodi in drva so pod snegom, kakor pod oboki v kletih. Navadno se odkidajo tako, da se s konca naredi do njih gaz, pogosto se s prav veliko težavo dobiva in odvažuje lesovje iz pod snega in poslednjič ostane prostor prazen, kakor snežena klet, ali pa ostanejo ob straneh visoke snežne stene. To delo je pa za voznike in delavce navadno vselej več ali manj nevarno. Ako se zgrudita snežni obok ali pa stena, je že večkrat katerega ali hipoma do smrti pomečkalo, ali pa vsaj hudo ranilo. In taka nesreča je zadela preteklo soboto Š. P., gozdarja gg. G. — Odvaževali so hlode od enako nevarnega prostora. Le 3 so imeli še za odpeljati, kar se zgrudi snežni obok in pokoplje gozdarja v sneženi grob. K sreči so bili navzoči še trije krepki možaki, ki so ga z urnem odkopavanjem rešili strahovite smrti. Mož je vkljub temu, da mu je silna snežena teža zlomila levo nogo pod kolenom na dveh mestih, in vlomila mu tudi eno rebro, vendar še Bogu hvaležen, da je ostal živ. Djal je, da ni še nikol pozdravil s tolikim veseljem svitlobo dneva, kakor ono jutro, ko so ga odkopali zopet izpod snega. Zlomljena noga in rebro bilo mu je glede na njegovi strahoviti položaj v snežnem grobu le malenkost. L.

Iz Črnega Vrha, dne 24. januvarija. Huda zima nas je zaprla v naše posamezno stoječe hiše. Ko huda burja zunaj brije, se mi k gorki peči pritiskamo, ali pa v hiši kako delo opravljamo. Možaki popravljajo orodje ali pa živino gleštajo, ženske pa predejo. Pred 15 leti so tudi možaki predli ali pa tkali, ker takrat je platnarski obrt bil na visoki stopinji in marsikateri kmet je v spomladi za platno potegnil 200 do 300 gld. Pozneje se je bolj fino platno začelo po tovarnah izdelovati in ta kmečki obrt je shiral tako, da zdaj kmet nobenega groša več ne dobi za platno. Le toliko ga še izdelujejo, kolikor ga za vsakdanjo obleko potrebujejo.

Takrat, v tistih dobrih časih so si zidali Črnovišči bele hiše, ki še zdaj nekako oholo gledajo v dolino, ter oznanujejo mlajšim veselo preteklost. Ali zdaj so hudi časi prišli. Ako se ne bo na bolje obrnilo, začele bodo sčasoma po naših hribih hiše razpadati, ker jih ne bomo imeli s čim popraviti. Zares je tu huda za kmeta. Prodati nima druzega, kot kakšno živinče. Posli pa dragi in davki neznosni.

Dalo bi se pri nas še marsikaj prodati, ko bi mi imeli le kako pot ali cesto, da bi zamogli pridelke voziti. Mnogo bi se dalo dobiti za les, sadje, maslo, mleko in za poljske pridelke, ko bi imeli cesto ter tako zvezo s kako drugo občino ali mestom. Vsaj ni daleč v Ljubljano ali v Škofjo Loko, ali vse sadeže moramo tje zvoziti na onih dveh kolesih in vozu, ki jih imenujemo noge in hrbet. O ko bi se oni gospodje hoteli nekoliko bolj na nas ozreti, ki z veliko radodarnostjo denar za druge nepotrebne reči dovoljujejo, zelo, o zelo bi jim bili hvaležni. To mora vsakdor pripoznati, kdor količkaj naše razmere pozna, da je naš kraj v Kranjski med naj bolj zapuščene šteti in da se z gradnjo ceste odlašati ne sme. Ker se ne more pri nas druzega s pridom prodati kot živina, zatorej kmetije propadajo. Pri nas ne propadajo posestva zarad tega, da bi bili gospodarji pijanci. Ne, nikakor ne. — Eno gostilno imamo in če ob nedeljah pogledamo notri, največkrat ne vidimo nobenega. Žganje se ne toči. In to je gola resnica. — Kmetije razpadajo, ker ne morejo sadežev in pridelkov spraviti v denar. Ker pa vsakemu denarja manjka, zato se pa tudi vsakdo boji, ko bi za cesto moral veliko šteti, ker se boji, da bi na boben ne prišel.

Ko bi hoteli gospodje poslanci od vsakih tisoč, katere so za deželno gledališče dovolili, nam vsaj nekaj desetakov dati, imeli bi že gotovo dostojno cesto.

Pa gledališče naj že bo, ker je imajo tudi po druzih deželah. Pa kakor že vse kaže, hote ustanoviti v Ljubljani še deželno žensko izobraževališče, akoravno imamo že enako šolo pri nunah.

Ne oglasil bi se pa, ko bi kmetje le nekoliko ložej davke plačevali. Ker ti vedno jadikujejo in mrmrajo čez neznosne davke in ker sem prepričan da je resnica temu, zato izrekam željo, da bi se za zdaj vse take nepotrebe opustile, ter bi se najprej skušalo kmetu pomagati na noge. Še le potem, ko bo kmet trdno stal, se bodo mogle druge reči delati. Vsim drugim stanovom se je že pomagalo, zatoraj naj pride zdaj kmet na vrsto.

Delavcem je mnogo pomagano, ker imajo svoje blagajne. Ko zboli delavec, so tudi otroci in žena vsaj nekoliko preskrbljeni. Njega samega leči zdravnik.

Ali kako je pri kmetih. Ker nima denarja, si ne upa v bolezni poslati po zdravnika (posebno pri nas ne, ko stane okrožni zdravnik okrog 20 gld.), torej se prepusti onemu doktorju, o katerem sem enkrat čital „Mangel am Geld“, se mu pravi. Ko bi k nam zdravnik h kakemu kmetu 4krat prišel, bi moral voliti iz hleva. To je nekako žalostno. Pa to je pri nas najbolj tolaživno, da nobeden ne išče niti zdravnika niti zdravil, da nobeden ne more reči, češ: Oni je lahko že ozdravil ker ima dosti denarja, a zmanoj je pa drugače, ker mi vsega manjka. V tem oziru smo vsi enaki in to je najboljše. Ker je sedanji svet toliko prebrisan, se mi vendar čudno zdi, kako je to, da še ni nobeden izumil, kako bi si kmet mogel opomoči, kako priti do gmotnega stanja. Tega izumitelja najbolj manjka. Znabiti se pa ravnajo učenjaki po prislovici: „Nekaj mora biti, na

čemur stojimo". Silno veliko dobrih svetov in navkov nam res podaja slavna kmetijska družba, pa kako je spolnovati, ker kmet nima groša, da bi si omislil potrebnih strojev ali pa drazih delavcev, da bi si gospodarstvo tako uredil, „da bi mu res kaj neslo, kakor pri nas pravijo".

Iz Ljubljane. — **Državni zbor razpuščen.** Ta vest je šla v nedeljo od ust do ust. Vse je vgibalo, kaj je napotilo ministerskega predsednika grofa Taaffe-ja, da je nasvetoval razpust državnega zbora, kateremu bi bila postavno doba tako kmalu potekla. Najbolj verjetno je, da so bile burne razprave v deželnem zboru Češkem, katere bi se bile gotovo ponavljale v državnem zboru, in tedaj pred volitvami še bolj razburile stranke in prebivalstvo, glavni vzrok razpusta, dalje pa tudi ta, da si vlada misli, da se bode prebivalstvo dokaj manj razburilo, ako se vrše volitve precej, in da ji bode ložje zase dobiti večjo večino, kakor pa, če bi bila pustila, da bi se bili pripravljali na volitve več mesecev. Najvišji patent, s katerim se državni zbor razpušča in določa, da se morajo volitve precej razpisati in zvršiti, podpisan je 23. januvarija.

V neuradnem delu razpravlja „Wiener Zeitung" razpust državnega zbora in piše med drugem naslednje: Razpuščena zbornica je sklenila mnogo velevažnih zakonov za pomnožitev in popolnitev vojstva ter pokazala s tem svoje domoljubje in požrtovalnost za moč države avstrijske. Po nje inicijativi ali ž nje sodelovanjem ukrenilo se je marsikaj koristnega za narodno gospodarstvo in prosveto, ter marsikaj trajno dobrega v socijalni politiki. Tudi je bivše zbornice velika zasluga, da se je napravilo ravnotežje v državnem gospodarstvu navzlic potrebnim, znatno večim stroškom. Kakor v vsakem parlamentu, postaja tudi v naši zbornici naravno proti koncu volilne dobe zakonodavno delo bolj počasno in težavno. Kjer je še malo manjkalo do zakonitega konca zakonodavne dobe, ker se vrše med strankami mnoge izpremembe, vsled katerih je zbornična večina negotova, in ker se je bilo ozirati na bodoče naloge, iz tega je bilo spoznati, da je čas obnoviti zbornico in jasno storiti politično situvacijo. Avstrija potrebuje tudi v bodoče parlamenta, ki misli, čuti in ravna avstrijski, ki više ceni moč in čast države, nego strankarske interese. Zbornična večina naj zadošča državnim potrebam in bode v stanu, krepko delovati v zakonodavstvu; ona bodi trdna bran zoper nedomoljubne in ekstremne težnje, ona varuj ustavo državno ter ustavno zagotovljene pravice kraljevin in dežel, spoštuj in čislaj individuvalnost narodov in najvažnejšo podlogo človeške nravnosti, versko prepričanje. Večina naj bode, ki razume znamenja časa, kajti, kakor ne sme naše zasebno in javno življenje v nekaterih socijalnih rečeh biti malomarno, ravno tako mora zakonodavna oblast v svojem področji z dejanjem kazati, da razume socijalna vprašanja. Novo izvoljenim poslancem bode zvršiti še mnogo nalog gospodarstvenih in posvetnih, katere so omenjene uže v prestolnih govorih iz leta 1879. in 1885. Narava, razmere in narodni interesi so tako mnogovrstni v Avstriji, da se bodo javaljne kedaj osnovale in ustanovile popolnoma somiselne večine in zatoraj bode vedno naloga vladi, ob vseh okolnostih tako ravnati državno politiko, da se bodo dosegali nje pravi nameni. Kdor pozna našo domovino, nje zgodovino in nje notranji razvoj, mora izvestno pričakovati, da bode vsled bodočih volitev, večina sestavljena iz politikov sicer različnih nazorov, ki pa bodo skrbno izpolnjevali naloge našega zakonodavstva in v tem smislu podpirali vlado, katera bode sodelovanja vsakega zmernega in domoljubnega politika vesela.

— **Državnozborske volitve.** V Ljubljani bivajoči narodni poslanci so se včeraj sešli, ter zjedinili o postopanji glede na državnozborske volitve. Kandidate postavljal in volilcem priporočal bode širši narodni volilni odbor, ko mu doide iz cele dežele od zaupnih mož mnenje volilcev. Obširneji oklic objavimo v prih. listu.

— **Gospod c. kr. deželni predsednik** razpisal je dne 25. t. m. splošne nove volitve državnih poslancev in določil za njih izvršitev sledeče dneve: 1.) Za volitve poslancev kmetskih občin dan 3. marca; 2.) za volitve poslancev mest in trgov dan 5. marcija in za volilni zbor trgovske in obrtniške zbornice dan 6. marcija; 3.) za volitev poslancev velikega posestva dan 7. marcija 1891. l. Natančneja določila o volišči, o dnevu in uri, kedaj se volitev začne in kedaj se oddajanje glasov zaključi, razvidno bode iz izkaznic, katere dobe volilci.

— **Njega veličanstvo** cesar podelil je knezu nadškofu, dr. Antonu Gruschi na Dunaji, veliki red Leopoldovega reda in ga imenoval prelatom tega reda.

— **Minister za vnanje stvari** imenoval je Ivana Hočevarja, sina bivšega c. kr. vladinega svetnika Hočevarja v Ljubljani, ko je c. in kr. orijentalsko akademijo z odliko dovršil, za konzularnega vajenca.

— **Železnica Ljubljana — Kamnik.** Glavno ravnateljstvo c. kr. avstrijskih državnih železnic javlja, da se bode danes dne 28. januvarija na železnici Ljubljana — Kamnik s postajami, oziroma postajališči: Črnuče (postajališče), Trzin, Domžale, Jarše-Mengeš, Homec (postajališče) in Kamnik javni promet začel. Nadjamo se, da bomo v dveh letih enako mogli poročati v bolj važnih dolenjskih železnicah, za katere se uže izdeljujejo pod vodstvom našega rojaka, železniškega inspektorja Klemenčiča, podrobni načrti. Ako bode vse tako napredovalo, kakor se je preračunalo, bode se uže okolo Šmarna gradnja železnic oddala.

— **Odbor družbe sv. Mohorja** nam je poslal naslednji dopis, na katerega naše bralce posebno opozarjamo, želeč, da bi se želje neutrudljivega odbora spolnile:

Med tem, ko udje Mohorjeve družbe sprejete knjige pridno prebirajo, hiti Mohorjeva tiskarna pripravljat nove knjige za tekoče družbeno leto. Ravnokar se dovršuje „Življenje Marije Device in sv. Jožefa" in pa „Občna zgodovina"; pridno se stavijo in kmalu se bodo tiskale obečane molitvene bukve; pričenjamo tudi že delo s

„Slov. Večernicami“ in s „Fiziko“, in koj potem, ko v roke dobimo imena letošnjih udov, pride zadnja knjiga, „Koledar“, na vrsto.

Ker izkušnja uči, da največ udov privabijo k družbi pobožne, zlasti pa molitvene knjige, naznanjamo, da izide letos sicer isti molitvenik, ki je oglašen v „družbenem oglasniku“; a napovedanim, po škofu Jak. Peregr. Pavliču spisanim trem delom onega molitvenika, dodal je g. prestavljalec še četrti del, ki obsega navadne molitve, kakor: juterno in večerno molitev mašne molitve, litanije, križev pot, molitve k sv. patronem za srečno zadnjo uro itd. Tako urejeni molitvenik z imenom: „Gospod, teci mi pomagat!“ služil bo lahko vsakemu kristjanu za domačo in cerkveno božjo službo. Bolnikom, starim ljudem in onim, ki so slabih očij, pa morda še drugim, ugajal bode molitvenik gotovo tudi v tem, da so molitve tiskane z velikimi črkami, kakor do zdaj še v nobeni drugi Mohorjevi knjigi. Zato prosimo, pri vabilu k letošnjem pristopu slovensko ljudstvo na to posebej opozarjati.

Kdor želi molitvenik v platno vezan dobiti, naj doplača 30 kr., v usnje in z zlato obrezo pa 50 kr.

Pri tej priliki še enkrat uljudno prosimo čč. gg. poverjenike, naj družbo priporočajo in naj kakor dozdaj požrtovalno nosijo breme nabiranja in zapisovanja udov, da se družba v korist in čast slovenskemu rodu vedno bolj razširi in udomači, zlasti v pomejnih krajih Slovenije. Pred vsem pa želimo letos, da bi se oglasilo prav mnogo dosmrtnih udov, ker bomo že to spomlad pričeli z zidanjem nove, prostornejše tiskarne in knjigoveznice in bo za to treba mnogo denarjev. Kdor je še mlad in trden, bo le sam dobiček imel, če plača 15 gld. na enkrat, namesto da bi po 1 gld. plačeval morda 30 do 40 let. Že več starejših udov nam je reklo, da se kesajo, zakaj se niso v mlajših letih zapisali za dosmrtne ude, ker zdaj so teh 15 gld. že vplačali posamično in morajo še zanaprej plačevati. Kdor ima zdrave otroke, naj tiste zapiše za dosmrtne ude, ker jim tako pomore, da bodo morda mnogo, mnogo let dobivali družbene knjige po vrsti, ne pa, kakor se zdaj včasih zgodi, da kdo nekaj let plačuje, potem pa eno leto vmes pozabi ali ne mora plačati; in potem ima knjige, ki hodijo po več let na svetlo, pretrgane, ker mu manjka zvezka od tistega leta. Vsled tega izgubi veselje do cele knjige, ktero bi sicer vezati dal, ako bi bila popolna. Družbi in udom bo torej enako pomagano, ako se oglasi prav mnogo dosmrtnih družbenikov. Za novo stavbo si bode namreč družba morala denarjev vzeti na posodo in za iste plačevati obresti; če se pa nabere dovolj dosmrtnine, sme družba ta denar v hišo naložiti, in obresti plačujejo se potem iz najemščine in zaslužka tiskarne za natiskovanje knjig ustanovnikom.

Konečno opozarjamo še posebno vse naše čč. gg. poverjenike, da naj se nabira družnikov sklene z zadnjem dnevom meseca februvarija in naj se vpisovalne pole z denarjem vred pošiljajo pod napisom: „Družba sv. Mohorja v Celovcu“ franko vsaj do 5. marca t. l. družbinemu blagajniku. — Kdor se pozneje oglasi, ne more se šteti za uda in mora plačati za knjige tisto ceno, kakor po knjigarnicah.

Na spremembo stanovališča društvenika med letom se družba pri tolikem številu ne more ozirati; vsak ud dobi tedaj knjige tam, kjer se je dal vpisati.

Bog daj srečo!

V Celovcu, dne 20. januvarija 1891. l.

Odbor družbe sv. Mohorja.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Nove volitve za državni zbor bodo tudi v drugih deželah začetkom meseca marca in to: na Moravskem od 2. do 6., v Šleziji od 3. do 7., v Galiciji od 2. do 9., na Štajerskem od 5. do 12. marca, na Gorenjem Avstrijskem od 28. februvarija do 7. marca, na Niže-Avstrijskem od 2. do 10., na Primorskem od 4. do 9., v Dalmaciji od 16. do 21. na Koroškem od 5. do 10. marca..

Umrl je baron Schmidt, viši stavbinski svetovalec na Dunaji. Bil je jako sloveč stavbenik. Posebno imeniten je zato, ker je popolnoma prenovil prekrasno sv. Štefana cerkev na Dunaji in zgradil dunajskega magistrata poslopje. Dunajsko mesto mu je napravilo ob svojih stroških velikanski pogreb, ter dalo položiti ga v poseben časten grob.

Budapešta. — Kardinal knez-primas Simor se je dne 20. t. m. prehladil in dne 23. t. m. v Ostrogonu na Ogrskem umrl. Kot naslednika se imenujeta škof Schlauch in nadškof Samassa.

Brüssel. — Prestolni naslednik belgijski princ Baldiun je umrl 23. t. m.

V Parizu je nenavadno huda zima, in ljudje trpe jako veliko od mraza. Mestno starešinstvo je zato ukazalo po cestah po vseh delavskih okrajih kuriti, da se morejo ljudje greti, in napravilo je zavetišča, koder spe in dobivajo gorke juhe. Največ trpe ubogi delavci, ki jih je veliko brez dela in jela. Po zelenjadnih vrtih v okolici Pariški je vse zmrznilo, in vsled tega je 25 000 vrtnarskih delavcev brez zaslužka. Najglavnejšega živeža zelenjadi primankuje ljudem, ena zelena glava stane 25 do 35 kr. ko jo je drugače dobiti za 5 ali 7 kr. Tudi vsi vodovodi so jim uže zamrznili po predmestjih.

Rusko. — Ruski list „Novosti“ smatra prihod nadvojvode Franca Ferdinanda v Petrograd za vračilo obiska velikega kneza prestolnega naslednika na Dunaji. Prihod pa utegne imeti še važnejši pomen, in nadejati se, da bode začetek boljšim razmeram med Rusijo in Avstrijo.

Popravek: V zadnji list se je na zadnji strani pri notici o Windthorstu vrinila pomota. Bere naj se, da so mu izročili za cerkev 43.000 mark in ne 3000.

Pogovori z gg. dopisovalci.

G. L. v Železnikih: Hvala! Sporočili smo vse gosp. dež. gl. On Vam izreka zahvalo. Vredništvo.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.